

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

TAMARA ČARĘTA

της 13ης Ιουλίου 2023¹

Υπόθεση C-261/22

GN

παρισταμένου του:

Procuratore generale presso la Corte di appello di Bologna

[αίτηση του Corte suprema di cassazione
(Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Ιταλία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης – Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ – Διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών – Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής – Τα δικαιώματα του παιδιού – Μητέρες που ζουν με ανήλικα τέκνα – Λόγοι μη εκτέλεσης ή αναστολής της παράδοσης»

I. Εισαγωγή

1. Στη φυλακή πηγαίνουν και μητέρες.
2. Πράγματι, ορισμένες φορές, το πρόσωπο που έχει καταδικασθεί μπορεί να είναι μητέρα μικρών παιδιών. Το Δικαστήριο εξετάζει, για πρώτη φορά, υπόθεση στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (στο εξής: ΕΕΣ) για την εκτέλεση ποινής φυλάκισης κατά μητέρας. Είναι το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού κρίσιμο για την εκτέλεση του εν λόγω ΕΕΣ;
3. Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο, ήτοι το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ιταλία), ζητεί την ερμηνεία της απόφασης-πλαισίου για το ΕΕΣ²: είναι δυνατή η άρνηση ή η αναστολή της εκτέλεσης ΕΕΣ εάν το εκζητούμενο πρόσωπο είναι μητέρα η οποία ζει με τα ανήλικα τέκνα της;

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

² Απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (ΕΕ 2002, L 190, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων-πλαισίων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, διά του τρόπου αυτού, των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη (ΕΕ 2009, L 81, σ. 24) (στο εξής: απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ).

II. Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

4. Στις 26 Ιουνίου 2020, δικαστική αρχή του Βελγίου εξέδωσε ΕΕΣ κατά της GN για την εκτέλεση ποινής πενταετούς φυλάκισης για τα αδικήματα της εμπορίας ανθρώπων και της διευκόλυνσης της παράνομης μετανάστευσης. Η GN καταδικάστηκε ερήμην και, σύμφωνα με το βελγικό δίκαιο, είχε δεόντως ενημερωθεί για τη διαδικασία.

5. Η GN συνελήφθη στη Μπολόνια (Ιταλία), στις 2 Σεπτεμβρίου 2021. Κατά τη σύλληψη, ο ανήλικος γιος της, ο οποίος ζούσε μαζί της μέχρι εκείνη τη στιγμή, τέθηκε υπό τη φροντίδα των κοινωνικών υπηρεσιών. Καθώς η GN δεν συναίνεσε στην παράδοσή της, τέθηκε υπό κράτηση, η οποία στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από κατ' οίκον περιορισμό, οπότε και επανενώθηκε με τον γιο της.

6. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 17ης Σεπτεμβρίου 2021, το Corte d'appello di Bologna (εφετείο Μπολόνιας, Ιταλία) υπέβαλε αίτηση στη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος για την παροχή πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ. Ζήτησε πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο εκτέλεσης των ποινών στο Βέλγιο όσον αφορά μητέρες οι οποίες ζουν με ανήλικα τέκνα, σχετικά με τη μεταχείριση της GN στις φυλακές, τα μέτρα που θα λαμβάνονταν για τον γιο της και τη δυνατότητα επανάληψης της δίκης κατά την οποία η GN καταδικάστηκε ερήμην. Η εισαγγελία της Αμβέρσας ανταποκρίθηκε ενημερώνοντας ότι οι απαντήσεις στα υποβληθέντα ερωτήματα ενέπιπταν στην αρμοδιότητα της Ομοσπονδιακής Δημόσιας Υπηρεσίας Δικαιοσύνης του Βελγίου. Μετά την απάντηση αυτή, δεν υπήρξε περαιτέρω επικοινωνία μεταξύ των δύο δικαστικών αρχών.

7. Με απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2021, το Corte d'appello di Bologna (εφετείο Μπολόνιας) αρνήθηκε να παραδώσει την GN στη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος, καθότι ήταν μητέρα τέκνου ηλικίας κάτω των τριών ετών, το οποίο ζούσε μόνο με αυτή κατά τον χρόνο της σύλληψής της, και διέταξε την άμεση αποφυλάκισή της. Κατά το δικαστήριο αυτό, ελλείπει απάντησης εκ μέρους της δικαστικής αρχής έκδοσης του εντάλματος, δεν ήταν βέβαιο ότι στη βελγική έννομη τάξη αναγνωρίζονται τρόποι κράτησης ανάλογοι με εκείνους του ιταλικού κράτους, οι οποίοι προστατεύουν το δικαίωμα της μητέρας να διατηρεί τη σχέση της με τα τέκνα της και διασφαλίζουν για τα τέκνα την αναγκαία μητρική και οικογενειακή αρωγή την οποία εγγυώνται το Ιταλικό Σύνταγμα, το άρθρο 3 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού³ και το άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

8. Κατά της απόφασης αυτής άσκησαν χωριστές αναιρέσεις ο Procuratore generale presso la Corte di appello di Bologna (γενικός εισαγγελέας του εφετείου Μπολόνιας, Ιταλία) και η GN. Το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο), το οποίο επιλήφθηκε των αιτήσεων αναιρέσεως, αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν το άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, και τα άρθρα 3 και 4 [της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ] την έννοια ότι δεν επιτρέπουν στη δικαστική αρχή εκτέλεσης να αρνηθεί ή, εν πάση περιπτώσει, να αναστείλει την παράδοση μητέρας ανήλικων τέκνων που ζουν μαζί της;

³ Η οποία υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου 1989 (Συλλογή των Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, τόμος 1577, σ. 3).

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, είναι το άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, και τα άρθρα 3 και 4 [της απόφασης-πλαισίου για το ΕΕΣ] συμβατά με το άρθρο 7 και το άρθρο 24, παράγραφος 3, [του Χάρτη], υπό το πρίσμα και της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με το άρθρο 8 της [Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950,] και των κοινών συνταγματικών παραδόσεων των κρατών μελών, στο μέτρο που επιβάλλουν την παράδοση της μητέρας, αποκόπτοντας τους δεσμούς με τα ανήλικα τέκνα που ζουν μαζί της χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το υπέρτερο συμφέρον των τέκνων;»

9. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν η GN, ο γενικός εισαγγελέας του εφετείου Μπολόνιας, η Ιταλική, η Ουγγρική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στις 28 Μαρτίου 2023 διεξήχθη η επ' ακροατηρίου συζήτηση κατά την οποία η GN, η Ιταλική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, το Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

III. Ανάλυση

10. Προκειμένου να δώσω στο Δικαστήριο χρήσιμη απάντηση, προτείνω την αναδιατύπωση των ερωτημάτων που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, να διευκρινιστεί κατά πόσον μπορεί νομίμως να αρνηθεί την εκτέλεση ΕΕΣ που εκδόθηκε σε βάρος μητέρας, όταν με την παράδοσή της τίθενται σε κίνδυνο τα θεμελιώδη δικαιώματά της, καθώς και τα θεμελιώδη δικαιώματα των ανήλικων τέκνων που ζουν μαζί της. Επικουρικώς, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν θα μπορούσε να αναστείλει την εν λόγω παράδοση. Τα επίμαχα ζητήματα της υπό κρίση υπόθεσης είναι το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, και το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, το οποίο διασφαλίζεται από το άρθρο 24 του Χάρτη.

11. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της απόφασης-πλαισίου για το ΕΕΣ με τα δύο επίμαχα θεμελιώδη δικαιώματα, εφόσον αυτή ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει πράγματι την άρνηση ή την αναστολή της εκτέλεσης ΕΕΣ υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης. Επομένως, το ερώτημα αυτό καθίσταται λυσιτελές μόνον εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν είναι δυνατή η άρνηση εκτέλεσης του ΕΕΣ. Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που θα προτείνω στο Δικαστήριο για το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

12. Το πρόβλημα που θέτει το αιτούν δικαστήριο είναι ταυτόχρονα σύνηθες και νέο. Είναι σύνηθες διότι συνιστά ακόμη ένα μεταξύ των πολλών προδικαστικών ερωτημάτων που αφορούν το ζήτημα αν ο κίνδυνος προσβολής θεμελιώδους δικαιώματος μπορεί να αποτελεί λόγο άρνησης της εκτέλεσης ΕΕΣ, πέραν των λόγων υποχρεωτικής ή προαιρετικής άρνησης που μνημονεύονται ρητώς στα άρθρα 3, 4, και 4α της απόφασης-πλαισίου για το ΕΕΣ⁴.

13. Ωστόσο, είναι επίσης εντελώς νέο διότι, για πρώτη φορά, η μη εκτέλεση θα μπορούσε να βασίζεται στην ενδεχόμενη προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων όχι (μόνον) του εκζητούμενου προσώπου, αλλά (και) τρίτου προσώπου: ήτοι του ανήλικου τέκνου της μητέρας της οποίας ζητείται η παράδοση.

⁴ Το Δικαστήριο καθιέρωσε τη δυνατότητα άρνησης εκτέλεσης ΕΕΣ, πλην των περιπτώσεων που προβλέπονται στα άρθρα 3, 4 και 4α της απόφασης-πλαισίου για το ΕΕΣ, στην απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, Aranyosi και Căldăraru (C-404/15 και C-659/15 PPU, EU:C:2016:198).

14. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ αυτών των δύο ζητημάτων. Ως εκ τούτου, θα εξετάσω πρώτα τις περιπτώσεις στις οποίες η άρνηση της παράδοσης της μητέρας μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση το δικαίωμά της στην οικογενειακή ζωή, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό μπορεί να δοθεί με βάση την πάγια νομολογία για την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ. Στη συνέχεια, θα αναλύσω τις συνέπειες που απορρέουν για την αρχή εκτέλεσης από την υποχρέωση να ενεργεί με γνώμονα το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, όπως ορίζει το άρθρο 24 του Χάρτη. Θα υποστηρίξω ότι τα δικαιώματα του παιδιού μπορεί να δικαιολογούν την άρνηση της παράδοσης. Τέλος, θα εξετάσω χωριστά τη δυνατότητα αναστολής της παράδοσης.

A. Ο κίνδυνος προσβολής του δικαιώματος της μητέρας στην οικογενειακή ζωή και η «δοκιμασία δύο σταδίων»

15. Το Δικαστήριο αναγνώρισε το πρώτον με την απόφαση Aranyosi και Căldăraru, το 2016, τη δυνατότητα άρνησης εκτέλεσης ΕΕΣ για λόγο ο οποίος δεν προβλέπεται ρητώς στην απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ⁵ αυτήν καθεαυτήν.

16. Στην εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι σοβαρός κίνδυνος παραβίασης της διάταξης περί απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, απόλυτο θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 του Χάρτη, θα μπορούσε να αποτελέσει λόγο άρνησης παράδοσης. Το Δικαστήριο στηρίχθηκε στο άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ και έκρινε ότι η άρνηση εξαρτάται από την προϋπόθεση, πρώτον, της επιβεβαίωσης από την αρχή εκτέλεσης ότι υπάρχουν συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες όσον αφορά την τήρηση του άρθρου 4 του Χάρτη στο κράτος έκδοσης και, δεύτερον, της ύπαρξης κινδύνου προσβολής του δικαιώματος του συγκεκριμένου προσώπου⁶.

17. Αυτή η διαδικασία είναι γνωστή ως «δοκιμασία δύο σταδίων»⁷. Στις διάφορες μεταγενέστερες αποφάσεις κατά τις οποίες ζητήθηκε κυρίως από το Δικαστήριο να εξηγήσει το εύρος της έρευνας που εμπίπτει στην αρμοδιότητα της δικαστικής αρχής εκτέλεσης κατά την πραγματοποίηση αυτής της δοκιμασίας, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη θέση που είχε υποστηρίξει στην υπόθεση Aranyosi και Căldăraru⁸.

⁵ Ακόμη και πριν από την απόφαση Aranyosi και Căldăraru, τα εθνικά δικαστήρια εξέφραζαν την ανησυχία ότι, με την εκτέλεση ΕΕΣ, υπήρχε κίνδυνος προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκζητουμένου, όπως αυτά προστατεύονται από την ΕΣΔΑ, και, ως εκ τούτου, τα εθνικά δικαστήρια έχουν υποβάλει επανειλημμένως προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο. Ωστόσο, στις εν λόγω παλαιότερες υποθέσεις, το Δικαστήριο δεν έκρινε απαραίτητο να καθορίσει πρόσθετες δυνατότητες άρνησης παράδοσης. Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 3ης Μαΐου 2007, *Advocaten voor de Wereld* (C-303/05, EU:C:2007:261), της 26ης Φεβρουαρίου 2013, *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107), και της 30ής Μαΐου 2013, *F.* (C-168/13 PPU, EU:C:2013:358).

⁶ Απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, Aranyosi και Căldăraru (C-404/15 και C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, σκέψεις 93 και 94).

⁷ Πρέπει να σημειωθεί το εξής όσον αφορά την ορολογία: ο γενικός εισαγγελέας M. Bobek χρησιμοποίησε τον όρο «δοκιμασία δύο σταδίων» στις προτάσεις του στην υπόθεση Gavanozov (C-852/19, EU:C:2021:346, υποσημείωση 42). Η ως άνω διαδικασία χαρακτηρίστηκε επίσης από το Δικαστήριο ως «εξέταση σε δύο στάδια» στις αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 2020, *Openbaar Ministerie* (Ανεξαρτησία της δικαστικής αρχής εκδόσεως του εντάλματος) (C-354/20 PPU και C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, σκέψη 53), της 22ας Φεβρουαρίου 2022, *Openbaar Ministerie* (Δικαστήριο που έχει συσταθεί νομίμως στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος) (C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, σκέψεις 52, 54, 55, 62 και 66), και της 31ης Ιανουαρίου 2023, *Puig Gordi* κ.λπ. (C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψεις 98 και 101). Ο ίδιος όρος χρησιμοποιήθηκε επίσης στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Ράντου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις *Openbaar Ministerie* (Δικαστήριο που έχει συσταθεί νομίμως στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος) (C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, EU:C:2021:1019, σημεία 37, 38, 42 και υποσημείωση 41), στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J. Richard de la Tour στην υπόθεση *Puig Gordi* κ.λπ. (C-158/21, EU:C:2022:573, σημεία 7, 88, 90, 92, 93, 97, 106, 108 και υποσημείωση 57), και στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Αιμιλίου στην υπόθεση M.D. (C-819/21, EU:C:2023:386, σημεία 3, 23, 26, 32, 33, 51, 67, 70 και 88 και πρόταση). Η ως άνω διαδικασία ονομάστηκε επίσης «εξέταση σε δύο στάδια» στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Campos Sánchez-Bordona στην υπόθεση E.D.L. (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2022:955, σημεία 35 και 39).

⁸ Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2018, *Generalstaatsanwaltschaft* (Συνθήκες κρατήσεως στην Ουγγαρία) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, σκέψη 62), της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, *RO* (C-327/18 PPU, EU:C:2018:733, σκέψη 42), και της 15ης Οκτωβρίου 2019, *Dorobantu* (C-128/18, EU:C:2019:857, σκέψεις 52 και 55).

18. Σε άλλη σειρά αποφάσεων της νομολογίας του, η οποία βασίστηκε στην ίδια επιχειρηματολογία με αυτήν της υπόθεσης *Aranyosi και Căldărașu*, το Δικαστήριο έκρινε ότι η άρνηση παράδοσης, υπό τις προϋποθέσεις της δοκιμασίας δύο σταδίων, δικαιολογείται και όταν πρόκειται για ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος του εκζητουμένου σε δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Η κρίση αυτή διατυπώθηκε στην απόφαση LM⁹ και επιβεβαιώθηκε σε αρκετές μεταγενέστερες υποθέσεις¹⁰.

19. Σε όλες αυτές τις υποθέσεις, ανεξαιρέτως, το διακυβευόμενο θεμελιώδες δικαίωμα ήταν αυτό του εκζητουμένου. Στην υπό κρίση υπόθεση, εάν το Δικαστήριο ερωτηθεί κατά πόσον η GN μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμά της στην οικογενειακή ζωή, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, ώστε να αντισταχθεί στην παράδοση, ανακύπτει ζήτημα παρόμοιο με εκείνα των μνημονευόμενων στα προηγούμενα σημεία περιπτώσεων.

20. Η δυνατότητα παρέκκλισης από την υποχρέωση εκτέλεσης ΕΕΣ έχει επιβεβαιωθεί μέχρι στιγμής μόνο σε σχέση με δύο θεμελιώδη δικαιώματα, ήτοι αυτά που κατοχυρώνονται στα άρθρα 4 και 47 του Χάρτη¹¹. Ωστόσο, δεν διακρίνω κανέναν λόγο αρχής για τον οποίο να μην ισχύει το ίδιο σε περίπτωση υπόνοιας ύπαρξης συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά την προστασία ενός άλλου θεμελιώδους δικαιώματος¹², π.χ. του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή, όπως στην υπό κρίση υπόθεση.

21. Σημείο εκκίνησης αυτής της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η επιβολή ποινής φυλάκισης συνεπάγεται κατ' ανάγκην επέμβαση στο δικαίωμα της GN στην οικογενειακή ζωή. Ωστόσο, ο περιορισμός αυτός θεωρείται, καταρχήν, απαραίτητος για την επίτευξη ενός άλλου κοινωνικού συμφέροντος, εκείνου της αποτροπής της ατιμωρησίας των δραστών εγκλημάτων¹³. Εντούτοις, κατά την άσκηση εξουσιών καταναγκαστικού χαρακτήρα επί προσώπων, τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας. Ως εκ τούτου, έχουν την υποχρέωση να

⁹ Απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, σκέψεις 61 και 68).

¹⁰ Αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Openbaar Ministerie (Ανεξαρτησία της δικαστικής αρχής εκδόσεως του εντάλματος) (C-354/20 PPU και C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, σκέψη 52), της 22ας Φεβρουαρίου 2022, Openbaar Ministerie (Δικαστήριο που έχει συσταθεί νομίμως στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος) (C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, σκέψεις 50 έως 53), και της 31ης Ιανουαρίου 2023, Puig Gordi κ.λπ. (C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψεις 97 και 98).

¹¹ Σε πρόσφατη υπόθεση, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί σχετικά με τη δυνατότητα άρνησης παράδοσης λόγω ενδεχόμενης προσβολής του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου και του δικαιώματος στην υγεία (άρθρα 3 και 35 του Χάρτη). Ωστόσο, η εν λόγω υπόθεση αφορούσε διαφορετική κατάσταση, κατά την οποία δεν υπήρχε κίνδυνος προσβολής του εν λόγω δικαιώματος λόγω συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών στο κράτος έκδοσης του εντάλματος σε σχέση με το δικαίωμα στην υγεία των προσώπων υπό κράτηση, αλλά από την πιθανότητα να προκαλέσει ο ίδιος ο εκζητούμενος τη σοβαρή επιδείνωση της υγείας του λόγω της παράδοσής του. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο δεν έκρινε απαραίτητο να ερμηνεύσει το άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ υπό το πρίσμα των άρθρων 3 και 35 του Χάρτη. Βλ. απόφαση της 18ης Απριλίου 2023, E.D.L. (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2023:295, σκέψη 54).

¹² Το ίδιο συμπέρασμα μπορεί επίσης να συναχθεί με βάση την προσέγγιση του γενικού εισαγγελέα M. Campos Sánchez-Bordona, ο οποίος διαπίστωσε ότι, μολοντί το άρθρο 3 του Χάρτη (Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου) θα μπορούσε, ενδεχομένως, να εφαρμοστεί όσον αφορά τον εκζητούμενο, η άρνηση παράδοσης δικαιολογείται μόνο στο πλαίσιο της δοκιμασίας δύο σταδίων. Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Campos Sánchez-Bordona στην υπόθεση E.D.L. (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2022:955, σημεία 58 και 59).

¹³ Για την επιβεβαίωση αυτής της αρχής, βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Campos Sánchez-Bordona στην υπόθεση *Presidente del Consiglio dei Ministri* κ.λπ. (ΕΕΣ εκδοθέν κατά υπηκόου τρίτου κράτους) (C-700/21, EU:C:2022:995, σημεία 55 και 56) (όπου διαπιστώνει ότι το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή δεν μπορεί να αντισταχθεί στην έκτιση ποινής στερητικής της ελευθερίας). Περαιτέρω, η προάσπιση της τάξης και η πρόληψη ποινικών παραβάσεων μνημονεύονται στο πλαίσιο των ενδεχόμενων δημόσιων συμφερόντων που μπορούν να δικαιολογήσουν επέμβαση στο δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 2, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΣΔΑ). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) έκρινε, για παράδειγμα, στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 23ης Οκτωβρίου 2014, *Vintman κατά Ουκρανίας* (CE:ECHR:2014:1023JUD002840305, § 78), ότι ο χωρισμός κρατούμενου από την οικογένειά του είναι αναπόφευκτη συνέπεια της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Στη συνέχεια, διαπιστώθηκε παράβαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ σε περίπτωση όπου οι κρατούμενοι αποστέλλονταν σε σωφρονιστικό ίδρυμα χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από τις οικογένειές τους. Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης Ιουλίου 2013, *Khodorkovskiy και Lebedev κατά Ρωσίας* (CE:ECHR:2013:0725JUD001108206, § 850).

περιορίσουν όσο το δυνατόν λιγότερο το δικαίωμα των κρατούμενων μητέρων στην οικογενειακή ζωή. Ωστόσο, διαθέτουν διακριτική ευχέρεια ως προς την επιλογή του τρόπου με τον οποίο θα διευκολύνουν την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος¹⁴.

22. Επομένως, είμαι της γνώμης ότι η GN θα μπορούσε να επικαλεστεί το δικαίωμά της στην οικογενειακή ζωή ως δικαιολόγηση για τη μη εκτέλεση του ΕΕΣ μόνον εάν η αρχή εκτέλεσης έχει λόγους να υποψιάζεται ότι το κράτος έκδοσης του εντάλματος δεν θα σεβαστεί το δικαίωμά της στην οικογενειακή ζωή.

23. Όπως έχει επανειλημμένως επισημάνει το Δικαστήριο¹⁵, ο μηχανισμός του ΕΕΣ βασίζεται στο τεκμήριο ότι τα κράτη μέλη σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα.

24. Ως εκ τούτου, θέση εκκίνησης, συμφώνως προς το άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλασίου για το ΕΕΣ, είναι ότι το κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος έχει λάβει μέτρα, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξης του και των πρακτικών του, τα οποία δεν περιορίζουν με δυσανάλογο τρόπο το δικαίωμα του κρατουμένου να διατηρεί τους οικογενειακούς του δεσμούς. Αυτό το τεκμήριο μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση μόνον εφόσον η αρχή εκτέλεσης γνωρίζει¹⁶ ότι υπάρχουν συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες όσον αφορά τη διασφάλιση του δικαιώματος στην οικογενειακή ζωή των κρατούμενων στο κράτος έκδοσης του εντάλματος.

25. Πρέπει να επισημανθεί ότι το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να βασίζεται στο γεγονός ότι, όσον αφορά την προστασία της οικογενειακής ζωής των κρατουμένων, η νομοθετική επιλογή του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος είναι *διαφορετική* από αυτήν του κράτος μέλους εκτέλεσης.

26. Σε όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις όπου το άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλασίου για το ΕΕΣ ερμηνεύεται κατά τρόπο που να επιτρέπει την άρνηση παράδοσης, έναυσμα για τη δοκιμασία δύο σταδίων είχε αποτελέσει το γεγονός ότι η αρχή εκτέλεσης τελούσε σε γνώση του ενδεχομένου ύπαρξης συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών στο κράτος έκδοσης του εντάλματος όσον αφορά την προστασία του οικείου θεμελιώδους δικαιώματος. Μόνο σε μια τέτοια περίπτωση η αρχή εκτέλεσης μπορούσε να παρεκκλίνει από την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και να αμφισβητήσει την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο κράτος έκδοσης του εντάλματος εφαρμόζοντας τη δοκιμασία δύο σταδίων.

¹⁴ Βλ. άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη. Βλέπε επίσης, για παράδειγμα, απόφαση του ΕΔΔΑ της 27ης Σεπτεμβρίου 2022, Otite κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:2022:0927)UD001833919, § 39) (όπου διαπιστώθηκε ότι, κατά την εκτίμηση του κατά πόσον η επέμβαση σε δικαίωμα το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ ήταν απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία και ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο νόμιμο σκοπό, τα συμβαλλόμενα κράτη διαθέτουν προς τούτο ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως).

¹⁵ Η πάγια διατύπωση που χρησιμοποιεί το Δικαστήριο σε όλες τις αποφάσεις του στις οποίες ερμηνεύει τον μηχανισμό του ΕΕΣ είναι: «η αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, ιδίως όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, επιβάλλει σε καθένα από τα κράτη μέλη να δέχεται, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, ότι όλα τα λοιπά κράτη μέλη τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, ότι σέβονται τα αναγνωριζόμενα από το δίκαιο αυτό θεμελιώδη δικαιώματα». Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2018, Generalstaatsanwaltschaft (Συνθήκες κρατήσεως στην Ουγγαρία) (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, σκέψη 49), της 25ης Ιουλίου 2018, Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, σκέψη 36), της 15ης Οκτωβρίου 2019, Dorobantu (C-128/18, EU:C:2019:857, σκέψη 46), της 22ας Φεβρουαρίου 2022, Openbaar Ministerie (Δικαστήριο που έχει συσταθεί νομίμως στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος) (C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, σκέψη 40), της 31ης Ιανουαρίου 2023, Puig Gordi κ.λπ. (C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψη 93), και της 18 Απριλίου 2023, E.D.L. (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2023:295, σκέψη 30).

¹⁶ Οι σχετικές πληροφορίες μπορούν να γνωστοποιούνται στο δικαστήριο από το πρόσωπο που αντιτίθεται στην παράδοση ή να βρίσκονται ήδη στη διάθεση του δικαστηρίου, όπως, για παράδειγμα, σε περιπτώσεις όπου αυτές έχουν διαπιστωθεί από άλλους φορείς. Στην υπόθεση Aranyosi και στο Căldăraru, για παράδειγμα, η αρχή εκτέλεσης είχε υπόνοιες σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στην Ουγγαρία και τη Ρουμανία με βάση προηγούμενες διαπιστώσεις του ΕΔΔΑ και έκθεση συνταχθείσα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Βλ. απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, Aranyosi και Căldăraru (C-404/15 και C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, σκέψεις 43, 44 και 59 έως 61).

27. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν υπάρχει λόγος να τεθεί σε εφαρμογή η δοκιμασία δύο σταδίων. Το απαραίτητο έναυσμα –ήτοι η υπόνοια ότι το Βέλγιο προσβάλλει συστηματικά το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή των μητέρων που εκτίουν ποινές φυλάκισης– δεν υφίσταται.

28. Υπό αυτές τις συνθήκες, η αρχή εκτέλεσης δεν μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση του ΕΕΣ λόγω ενδεχόμενης προσβολής του δικαιώματος της GN στην οικογενειακή ζωή.

29. Δικαιολογημένα μπορεί κάποιος να διερωτηθεί εάν ο περιορισμός των δικαιωμάτων της GN μπορεί να είναι τελικά υπερβολικός (για παράδειγμα, σε μια υποθετική περίπτωση όπου, σύμφωνα με τους κανόνες της φυλακής όπου εκτίει την ποινή της, οικογενειακές επισκέψεις επιτρέπονται μόνο μία φορά την εβδομάδα). Είναι βεβαίως αδύνατο να αποκλειστεί το ενδεχόμενο προσβολής σε μεμονωμένες περιπτώσεις.

30. Το σύστημα αμοιβαίας αναγνώρισης στο οποίο βασίζεται το ΕΕΣ, και άλλες παρόμοιες πράξεις του δικαίου της Ένωσης¹⁷, δεν στηρίζεται στη (μη ρεαλιστική) προσδοκία παντελούς απουσίας περιπτώσεων προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αντίθετα, στηρίζεται στο τεκμήριο αντιμετώπισης μεμονωμένων περιπτώσεων προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ωστόσο, τούτο αποτελεί ευθύνη του κράτους έκδοσης του εντάλματος¹⁸. Οι μεμονωμένες περιπτώσεις προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει να επιλύονται από το κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος και όχι από το κράτος μέλος εκτέλεσης, μεταξύ άλλων, με την εξασφάλιση της πρόσβασης στα δικαστήριά του¹⁹.

31. Επιπλέον, ακόμη και αν δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο μεμονωμένων περιπτώσεων προσβολής, θα ήταν αδύνατον για την αρχή εκτέλεσης να τις προβλέψει, εκτός εάν υπάρχει ένδειξη ότι τέτοιες περιπτώσεις παρατηρούνται συστηματικά στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος.

32. Εν προκειμένω, ελλείψει ενδείξεων ύπαρξης συστημικών ή γενικευμένων πλημμελειών όσον αφορά τις εγγυήσεις για την οικογενειακή ζωή των κρατουμένων στο Βέλγιο, φρονώ ότι η αρχή εκτέλεσης δεν μπορεί να αρνηθεί την παράδοση για τον λόγο αυτό²⁰.

33. Τυχόν αντίθετη διαπίστωση θα καθιστούσε άνευ ουσίας την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης στην οποία ερείδεται η αμοιβαία αναγνώριση.

¹⁷ Βλ., για παράδειγμα, απόφαση-πλαίσιο 2008/947/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων και αποφάσεων αναστολής εκτέλεσης της ποινής ή απόλυσης υπό όρους με σκοπό την εποπτεία των μέτρων αναστολής και των εναλλακτικών κυρώσεων (ΕΕ 2008, L 337, σ. 102)· οδηγία 2014/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις (ΕΕ 2014, L 130, σ. 1).

¹⁸ Απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, MM (C-414/20 PPU, EU:C:2021:4, σκέψη 61).

¹⁹ Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg (C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, σκέψη 55) (στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι ο ενδιαφερόμενος μπορεί, σε περίπτωση παράδοσής του στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος, να επικαλεστεί ενώπιον του δικαστηρίου του κράτους μέλους έκδοσης ενδεχόμενες παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης, στη συγκεκριμένη δε περίπτωση τα δικονομικά δικαιώματά του στην ποινική διαδικασία). Το ίδιο έχω επισημάνει σε προγενέστερες προτάσεις μου στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Minister for Justice and Equality (Άρση της αναστολής) (C-514/21 και C-515/21, EU:C:2022:848, σημεία 117 και 135).

²⁰ Αξίζει να σημειωθεί, όπως υπενθύμισε το Συμβούλιο στο Δικαστήριο κατά την επ' ακροατήριό συζήτηση, ότι ο P. Aranyosi ήταν επίσης πατέρας ανήλικου τέκνου. Η παράδοσή του, ωστόσο, δεν αμφισβητήθηκε ποτέ με έρεισμα την ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματός του στην οικογενειακή ζωή, αλλά μόνο με βάση την ενδεχόμενη παραβίαση της διάταξης περί απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης.

B. Το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού

34. Το άλλο πρόσωπο ή τα άλλα πρόσωπα (δεδομένου ότι έχει αναφερθεί ότι μετά την έκδοση του ΕΕΣ η GN έφερε στον κόσμο δεύτερο παιδί) των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα εξετάζονται στην υπό κρίση υπόθεση είναι τα παιδιά της GN.

35. Τα παιδιά της GN έχουν επίσης το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή. Επιπλέον, όσον αφορά τα παιδιά, το δικαίωμά τους στην οικογενειακή ζωή πρέπει πάντοτε να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα μιας άλλης διάταξης του Χάρτη, και συγκεκριμένα του άρθρου 24 αυτού²¹.

36. Το άρθρο 24 του Χάρτη προστατεύει τα δικαιώματα του παιδιού. Η παράγραφος 2 έχει ιδιαίτερη σημασία για την υπό κρίση υπόθεση. Προβλέπει ότι «[σ]ε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού». Επιπλέον, η παράγραφος 3 του εν λόγω άρθρου ορίζει: «[κ]άθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ' ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του»²².

37. Η ενδεχόμενη προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων των παιδιών της GN συνδέεται εμμέσως μόνο με το ΕΕΣ: τα παιδιά της GN είναι εν δυνάμει παράπλευρα θύματα της εκτέλεσης του ΕΕΣ βάσει του οποίου πρόκειται να πραγματοποιηθεί η παράδοση της μητέρας τους.

38. Ωστόσο, το άρθρο 24 του Χάρτη εφαρμόζεται σε όλες τις δραστηριότητες που απορρέουν από την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, ακόμη και όταν δεν αφορούν άμεσα το παιδί, αλλά έχουν σημαντικές συνέπειες για αυτό²³.

39. Επομένως, η μέριμνα για το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού μπορεί να επηρεάσει την απόφαση για την εκτέλεση ΕΕΣ.

40. Ωστόσο, δεδομένου ότι η εκτέλεση του ΕΕΣ αφορά εμμέσως μόνον τα παιδιά²⁴, το ζήτημα της προστασίας των δικαιωμάτων τους είναι διαφορετικό από αυτό που βρίσκεται στο επίκεντρο προηγούμενων υποθέσεων οι οποίες αφορούν το άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ.

41. Η ενδεχόμενη μη εκτέλεση ΕΕΣ για λόγους προστασίας του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού δεν τίθεται ως ζήτημα αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού χρήζει προσοχής ακόμη και όταν το κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος παρέχει υψηλό επίπεδο προστασίας των παιδιών των οποίων οι μητέρες κρατούνται στις φυλακές.

²¹ Απόφαση της 26ης Μαρτίου 2019, SM (Παιδί που τελεί υπό το αλγερινό σύστημα kafala) (C-129/18, EU:C:2019:248, σκέψη 67).

²² Σύμφωνα με τις Επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2007, C 303, σ. 17), το άρθρο 24 του Χάρτη βασίζεται στη Σύμβαση της Νέας Υόρκης για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία υπεγράφη στις 20 Νοεμβρίου 1989 και έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη, ιδίως δε στα άρθρα 3, 9, 12 και 13 της εν λόγω Σύμβασης. Ως εκ τούτου, η σύμβαση αυτή είναι σημαντική για την ερμηνεία του άρθρου 24 του Χάρτη. Συναφώς, βλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2021, Stoliczna obshtina, rayon «Pancharevo» (C-490/20, EU:C:2021:1008, σκέψη 63). Τα δικαιώματα του παιδιού μνημονεύονται επίσης στο άρθρο 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ ως ένας από τους στόχους που προάγει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

²³ Απόφαση της 11ης Μαρτίου 2021, État belge (Επιστροφή του γονέα ενός ανηλίκου) (C-112/20, EU:C:2021:197, σκέψεις 36 και 38).

²⁴ Εκτός εάν τα ίδια τα παιδιά υπόκεινται σε παράδοση, η οποία είναι δυνατή με τη συμπλήρωση της ηλικίας ποινικής ευθύνης. Τούτο συνέβη στην απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2018, Piotrowski (C-367/16, EU:C:2018:27).

42. Η προστασία αυτού του συμφέροντος απαιτεί, ως εκ της φύσεώς του, διαφορετική εκτίμηση: αφετηρία κάθε σχετικής ανάλυσης είναι η συγκεκριμένη κατάσταση του κάθε παιδιού και όχι οι συνθήκες στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος. Ο τρόπος με τον οποίο το κράτος έκδοσης του εντάλματος μεταχειρίζεται κρατούμενους με μικρά παιδιά είναι κρίσιμος για την απόφαση της αρχής εκτέλεσης, όχι λόγω της δυσπιστίας έναντι του κράτους μέλους έκδοσης του εντάλματος, αλλά ως παράγοντας κατά τη λήψη της βέλτιστης απόφασης για ένα συγκεκριμένο παιδί.

43. Από την άποψη αυτή, η δοκιμασία δύο σταδίων, ως θεματοφύλακας της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, δεν είναι κρίσιμη για την απάντηση στο ερώτημα κατά πόσον είναι δυνατή η άρνηση της εκτέλεσης ΕΕΣ προκειμένου να προστατευθεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού²⁵.

44. Προτού εξετάσω αν το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού θα μπορούσε να δικαιολογήσει την άρνηση παράδοσης και ποια μέτρα πρέπει να λαμβάνουν επ' αυτού οι αρχές εκτέλεσης και έκδοσης του εντάλματος, θα εξετάσω εν συντομία τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκε αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα στη νομολογία του Δικαστηρίου.

1. Το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού στη νομολογία του Δικαστηρίου

45. Το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού έχει περιγραφεί στη θεωρία ως «μία από τις πιο ακαθόριστες και λιγότερο κατανοητές νομικές έννοιες»²⁶. Στο ίδιο πνεύμα, άλλοι μελετητές κατέβαλαν προσπάθειες για τον προσδιορισμό της ακριβούς φύσης των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 24 του Χάρτη²⁷ και τόνισαν την ανάγκη να διευκρινιστεί περαιτέρω ο τρόπος με τον οποίο θα χρησιμοποιείται το εν λόγω άρθρο στο δίκαιο της Ένωσης²⁸. Τι γνωρίζουμε για το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού από τη νομολογία του Δικαστηρίου;

46. Η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Piotrowski είναι η μοναδική που αφορούσε ειδικά το σύστημα του ΕΕΣ²⁹. Η υπόθεση αυτή αφορούσε τη δυνατότητα εκτέλεσης ΕΕΣ στην περίπτωση που ο εκζητούμενος είναι ανήλικος. Το Δικαστήριο τόνισε ότι η οδηγία (ΕΕ) 2016/800³⁰ θεσπίστηκε για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού σε τέτοιες καταστάσεις. Καθορίζει τους ελάχιστους κανόνες που πρέπει να τηρούνται και αφορούν, ιδίως, τα δικονομικά δικαιώματα των παιδιών τα οποία υπόκεινται σε διαδικασία ΕΕΣ³¹. Στην πραγματικότητα, η ανηλικότητα του εκζητούμενου δεν συνεπάγεται αυτομάτως την άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ, εκτός εάν ο ανήλικος δεν έχει συμπληρώσει την ελάχιστη ηλικία ποινικής ευθύνης³².

²⁵ Όλοι οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία, πλην της Ουγγρικής Κυβέρνησης και του Συμβουλίου, υποστήριξαν επίσης ότι το πρώτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να απαντηθεί κατά τρόπο που να αποκλίνει κάπως από τη δοκιμασία δύο σταδίων.

²⁶ Smyth, C., «The best interests of the child in the expulsion and first-entry jurisprudence of the European Court of Human Rights: How principled is the Court's use of the principle?», *European Journal of Migration and Law*, τόμος 17(1), 2015, σ. 70, στη σ. 71.

²⁷ Goldner-Lang, I., «Chapter 31: The child's best interests as a gap filler and expander of EU law in internal situations», στον Ziegler, K.S., Neuvonen, P.J., Moreno-Lax, V. (επιμ.), *Research Handbook on General Principles in EU Law. Constructing Legal Orders in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2022.

²⁸ Klaassen, M., και Rodrigues, P., «The best interests of the child in EU family reunification law: A plea for more guidance on the role of Article 24(2) of the Charter», *European Journal of Migration and Law*, τόμος 19(2), 2017, σ. 191.

²⁹ Απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2018, Piotrowski (C-367/16, EU:C:2018:27).

³⁰ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2016, σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (ΕΕ 2016, L 132, σ. 1).

³¹ Ειδικότερα, το άρθρο 17 της οδηγίας αυτής ορίζει ότι τα δικαιώματα τα οποία παρέχονται στα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι σε εθνικές ποινικές διαδικασίες εφαρμόζονται, τηρουμένων των αναλογιών, σε σχέση με παιδιά τα οποία υπόκεινται σε ΕΕΣ, από τον χρόνο της σύλληψής τους στο κράτος μέλος εκτέλεσης. Απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2018, Piotrowski (C-367/16, EU:C:2018:27, σκέψη 36).

³² Απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2018, Piotrowski (C-367/16, EU:C:2018:27, σκέψη 38). Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι το όριο της ποινικής ευθύνης αποτελεί σε κάθε περίπτωση λόγο υποχρεωτικής μη εκτέλεσης ΕΕΣ σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαισίου για το ΕΕΣ.

47. Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου, η απόφαση αυτή είναι ελάχιστα χρήσιμη σε καταστάσεις όπως η προκειμένη, κατά την οποία το παιδί του οποίου τα δικαιώματα εξετάζονται στην υπό κρίση υπόθεση δεν είναι το ίδιο εκζητούμενο πρόσωπο.

48. Εντούτοις, η απόφαση αυτή απηχεί την έμφαση που δίνει το Δικαστήριο στην ανάγκη για συγκεκριμένη εκτίμηση της κατάστασης του εκάστοτε παιδιού. Η θέση αυτή τονίστηκε και σε άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της επιστροφής ασυνόδευτου ανηλίκου σε υποθέσεις ασύλου, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι «μόνον κατόπιν γενικής και εμπεριστατωμένης εκτιμήσεως της καταστάσεως του συγκεκριμένου ασυνόδευτου ανηλίκου είναι δυνατόν να προσδιορισθούν τα “βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού”»³³.

49. Επιπλέον, στο πλαίσιο απόφασης επιστροφής πατέρα ανήλικης θυγατέρας, το Δικαστήριο απαρίθμησε πολύ συγκεκριμένες περιστάσεις οι οποίες πρέπει να συνεκτιμώνται κατά τη λήψη της απόφασης επιστροφής. Αυτές είναι, μεταξύ άλλων, η ηλικία του παιδιού, η σωματική και συναισθηματική του ανάπτυξη, η ένταση του συναισθηματικού του δεσμού με καθέναν από τους γονείς του, καθώς και ο κίνδυνος που θα συνεπαγόταν για την ισορροπία του παιδιού ο αποχωρισμός του από τον γονέα³⁴.

50. Το Δικαστήριο διαπίστωσε επίσης, στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης υπηκόων τρίτων χωρών, ότι κατά την εκτίμηση μιας ατομικής απόφασης η οποία ενδέχεται να επηρεάσει ένα παιδί πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη του να διατηρεί τακτικώς προσωπικές σχέσεις με τους γονείς του³⁵. Η αρχή που λαμβάνει απόφαση η οποία επηρεάζει ένα παιδί πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τον βαθμό των συναισθηματικών σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ παιδιών και κηδεμόνων καθώς και τον βαθμό εξάρτησης του παιδιού από τους κηδεμόνες του, καθόσον αυτοί αναλαμβάνουν τη γονική μέριμνα και το νομικό και οικονομικό βάρος του παιδιού³⁶.

51. Μια άλλη σημαντική παράμετρος είναι η ικανότητα του γονέα να αναλάβει εξ ολοκλήρου τη φροντίδα του τέκνου³⁷ και η εξάρτηση του τέκνου από τον γονέα³⁸.

52. Το κοινό σημείο αυτών των αποφάσεων είναι ότι, κατά την εκτίμηση του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού, ο προσδιορισμός της κατάστασής του είναι πάντοτε το πρώτο στάδιο στο πλαίσιο της λήψης οποιασδήποτε απόφασης και ότι ο προσδιορισμός αυτός αφορά τη *συγκεκριμένη* κατάσταση του παιδιού³⁹.

³³ Απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Επιστροφή ασυνόδευτου ανηλίκου) (C-441/19, EU:C:2021:9, σκέψη 46).

³⁴ Αποφάσεις της 11ης Μαρτίου 2021, État belge (Επιστροφή του γονέα ενός ανηλίκου) (C-112/20, EU:C:2021:197, σκέψη 27), και της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ. (C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψεις 70 και 71).

³⁵ Απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, État belge (Οικογενειακή επανένωση – Ανήλικο τέκνο) (C-133/19, C-136/19 και C-137/19, EU:C:2020:577, σκέψη 34). Βλ., επίσης, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, O κ.λπ. (C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 76).

³⁶ Απόφαση της 26ης Μαρτίου 2019, SM (Παιδί που τελεί υπό το αλγερινό σύστημα kafala) (C-129/18, EU:C:2019:248, σκέψη 69).

³⁷ Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Chavez-Vilchez κ.λπ. (C-133/15, EU:C:2016:659, σημείο 101).

³⁸ Απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ. (C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 70).

³⁹ Τούτο συνιστά ένα επιπλέον επιχείρημα κατά της εφαρμογής της δοκιμασίας δύο σταδίων. Η δοκιμασία θα ήταν ανεπαρκής καθόσον το πρώτο στάδιο θα παρέκαμπε τη συγκεκριμένη εκτίμηση του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού και, αντ' αυτού, θα επικεντρωνόταν σε συστημικές ή γενικευμένες πλημμέλειες στο κράτος μέλος έκδοσης. Με βάση τη διαπίστωση ότι δεν υπάρχουν τέτοιες πλημμέλειες, γεγονός που προφανώς ισχύει εν προκειμένω, η δικαστική αρχή εκτέλεσης δεν θα ήταν καθόλου σε θέση να εκτιμήσει τη συγκεκριμένη κατάσταση του παιδιού. Αυτή ακριβώς η εκτίμηση είναι η βασική παράμετρος για τον προσδιορισμό του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού.

53. Τούτη η διαπίστωση παρέχει στοιχεία όσον αφορά την απαίτηση που προβλέπεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη, σύμφωνα με την οποία πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτερο συμφέρον του παιδιού: στην περίπτωση που εμπλέκονται παιδιά, το συμφέρον τους είναι η πρώτη παράμετρος που πρέπει να εκτιμάται και μάλιστα πάντοτε σε σχέση με τη συγκεκριμένη κατάσταση κάθε παιδιού⁴⁰.

54. Μόνο μετά τη διεξαγωγή της εν λόγω εκτίμησης, η αρμόδια αρχή διαθέτει επαρκείς πληροφορίες ώστε να προχωρήσει στη λήψη της σχετικής απόφασης, εν προκειμένω την απόφαση αν θα εκτελέσει ΕΕΣ.

55. Το γεγονός ότι το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού είναι πρωταρχικής σημασίας έχει άραγε την έννοια ότι απαγορεύεται εκ προοιμίου η λήψη οποιασδήποτε απόφασης δημόσιας αρχής που το θίγει αυτό το συμφέρον; Ή μήπως το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού απαιτεί στάθμιση με άλλο δημόσιο συμφέρον που διακυβεύεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση⁴¹;

56. Όπως θα εξηγήσω στην επόμενη ενότητα, φρονώ ότι το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού δεν αποκλείει εκ των προτέρων την εκτέλεση ενός ΕΕΣ. Ωστόσο, αποτελεί ένα πολύ μεγάλο εμπόδιο: όπως θα επισημάνω, το εμπόδιο είναι τόσο μεγάλο για τη δικαστική αρχή εκτέλεσης η οποία αποφασίζει για το ΕΕΣ στην υπό κρίση υπόθεση, ώστε δεν μπορεί να το υπερβεί.

2. *Τι πρέπει να λάβει υπόψη η δικαστική αρχή εκτέλεσης κατά τη λήψη απόφασης για το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού;*

57. Καταρχάς, το άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ δεν ισχύει μόνο για τα εκζητούμενα πρόσωπα, αλλά και για όλα τα άλλα πρόσωπα που ενδεχομένως θίγονται από ένα ΕΕΣ⁴². Κανένα στοιχείο δεν υποδηλώνει ότι η διάταξη αυτή προστατεύει μόνον τα εκζητούμενα πρόσωπα από τυχόν προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους. Επιπλέον, ακόμη και αν δεν υπήρχε στην απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ το άρθρο 1, παράγραφος 3, η εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης συνεπάγεται την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως ενσωματώνονται στον Χάρτη⁴³.

58. Επομένως, υφίσταται αναμφισβήτητα υποχρέωση της δικαστικής αρχής εκτέλεσης να λάβει απόφαση που διασφαλίζει το υπέρτερο συμφέρον των παιδιών της GN.

⁴⁰ Όπως σημειώνει ο Cardona Llorens, το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού είναι μια αόριστη έννοια, η οποία όμως δεν πρέπει να ερμηνεύεται κατά διακριτική ευχέρεια: «Για την ίδια απόφαση, η εκτίμηση και ο προσδιορισμός του υπέρτερου συμφέροντος πέντε διαφορετικών παιδιών θα πρέπει να μας παρακινήσει να προσδιορίσουμε το υπέρτερο συμφέρον πέντε φορές ξεχωριστά για κάθε παιδί (δεδομένου ότι κανένα παιδί δεν είναι ίδιο με άλλο ακόμη και υπό τις ίδιες συνθήκες και στην ίδια κατάσταση). Ωστόσο, η εκτίμηση και ο προσδιορισμός του υπέρτερου συμφέροντος ενός παιδιού που πραγματοποιούνται από πέντε ενήλικες ξεχωριστά κατά τη λήψη μιας απόφασης θα πρέπει να καταλήγει στο ίδιο αποτέλεσμα». Βλ. Cardona Llorens, J., «Presentation of General Comment No. 14: strengths and limitations, points of consensus and dissent emerging in its drafting», στο «The best interests of the child – A dialogue between theory and practice» (Συμβούλιο της Ευρώπης 2016), σ. 12. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση < <https://rm.coe.int/1680657e56> >.

⁴¹ Για συζήτηση σχετικά με αυτό το ζήτημα, βλ. Lonardo, L., «The best interests of the child in the case-law of the Court of Justice of the European Union», *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, τόμος 29(5), 2022, σ. 596, στη σ. 598. Για συζήτηση σχετικά με το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού ως «αρχή διασφάλισης», με βάση την οποία θα πρέπει να ερμηνεύονται άλλες πράξεις του δικαίου της Ένωσης, βλ. Frasca, E., και Carlier, J.Y., «The best interests of the child in ECJ asylum and migration case-law: Towards a safeguard principle for the genuine enjoyment of the substance of children's rights?», *Common Market Law Review*, τόμος 60, 2023, σ. 345.

⁴² Στην επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υποστήριξε επίσης αυτήν τη θέση.

⁴³ Απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 21). Στο πλαίσιο του άρθρου 24 του Χάρτη, βλ. απόφαση της 6ης Ιουνίου 2013, MA κ.λπ. (C-648/11, EU:C:2013:367, σκέψη 59).

59. Το πρώτο στάδιο σε κάθε υπόθεση που αφορά τα δικαιώματα του παιδιού πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένη και λεπτομερή εκτίμηση της προσωπικής κατάστασης του συγκεκριμένου παιδιού⁴⁴. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις σχετικές πληροφορίες για την εν λόγω εκτίμηση.

60. Προπάντων, για τη λειτουργία του ΕΕΣ, η συλλογή αυτών των πληροφοριών περιλαμβάνει⁴⁵ την επικοινωνία με τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ⁴⁶.

61. Στην υπό κρίση υπόθεση, η δικαστική αρχή εκτέλεσης υπέβαλε όντως αίτηση στη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος για πρόσθετες πληροφορίες σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ. Ζήτησε πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες κράτησης για μητέρες με μικρά παιδιά στο Βέλγιο. Η δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος δεν απάντησε στην ερώτηση αυτή, αλλά, αντ' αυτού, παρέπεμψε τη δικαστική αρχή εκτέλεσης στην Ομοσπονδιακή Δημόσια Υπηρεσία Δικαιοσύνης του Βελγίου, η οποία είναι αρμόδια για τα θέματα αυτά. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης δεν υπέβαλε περαιτέρω ερωτήσεις.

62. Πρόκειται άραγε για ικανοποιητική χρήση του μηχανισμού επικοινωνίας του άρθρου 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ;

63. Σίγουρα όχι.

64. Το Δικαστήριο έχει τονίσει επανειλημμένως τη σημασία του μηχανισμού επικοινωνίας μεταξύ των δύο δικαστικών αρχών για την εκτέλεση του ΕΕΣ. Έχει κρίνει ότι συνιστά έκφραση της υποχρέωσης καλόπιστης συνεργασίας, κατά την οποία «τα κράτη μέλη εκπληρώνουν τα εκ των Συνθηκών καθήκοντα βάσει αμοιβαίου σεβασμού και αμοιβαίας συνεργασίας»⁴⁷.

65. Αυτό οδήγησε το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι οι δύο δικαστικές αρχές *υποχρεούνται* να κάνουν πλήρη χρήση των μέσων που προβλέπονται στην απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ⁴⁸, όπως ο μηχανισμός επικοινωνίας του άρθρου 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ.

66. Τούτο, εν προκειμένω, σημαίνει ότι οι οικείες δικαστικές αρχές *υποχρεούνται* να εφαρμόσουν το άρθρο 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ, προκειμένου η δικαστική αρχή εκτέλεσης να είναι επαρκώς ενημερωμένη για την κατάσταση που θα αντιμετωπίσουν η GN και τα παιδιά της στο Βέλγιο.

67. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω διαδικασίας επικοινωνίας, είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι η δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες κράτησης για μητέρες με μικρά παιδιά ή τις εναλλακτικές λύσεις που υπάρχουν. Ωστόσο, είναι

⁴⁴ Η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή τόνισαν αμφότερες κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι η εν λόγω διαδικασία θα μπορούσε επίσης να περιλαμβάνει τη συμμετοχή των κοινωνικών υπηρεσιών του κράτους μέλους εκτέλεσης ή την επικοινωνία με τις κοινωνικές υπηρεσίες του κράτους μέλους έκδοσης.

⁴⁵ Η δικαστική αρχή εκτέλεσης πρέπει να συγκεντρώσει περαιτέρω σχετικές πληροφορίες, όπως η ύπαρξη άλλων οικογενειακών σχέσεων του παιδιού, ιδίως με τον έτερο γονέα, και μπορεί να περιλαμβάνει τη συμμετοχή κοινωνικών υπηρεσιών ή άλλων σχετικών ιδρυμάτων που έχουν στην κατοχή τους τις πληροφορίες που αφορούν ένα συγκεκριμένο παιδί.

⁴⁶ Από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης προκύπτει ότι η δικαστική αρχή έκδοσης δεν γνώριζε καν ότι η GN είχε παιδί κατά την έκδοση του ΕΕΣ.

⁴⁷ Για παράδειγμα, στις αποφάσεις της 22ας Φεβρουαρίου 2022, *Openbaar Ministerie* (Δικαστήριο που έχει συσταθεί νομίμως στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος) (C-562/21 PPU και C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, σκέψη 48), της 31ης Ιανουαρίου 2023, *Puig Gordi* κ.λπ. (C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψη 131), και της 18ης Απριλίου 2023, *E.D.L.* (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2023:295, σκέψη 46).

⁴⁸ Απόφαση της 18ης Απριλίου 2023, *E.D.L.* (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2023:295, σκέψη 46).

επίσης πιθανό να αρνηθεί να δεχθεί τα παιδιά της GN. Οι δυνατότητες είναι πάρα πολλές. Όλες αυτές οι πληροφορίες είναι σημαντικές προκειμένου να αποφασιστεί αν η εκτέλεση του ΕΕΣ που εκδόθηκε σε βάρος της GN είναι προς το υπέρτερο συμφέρον των παιδιών της.

68. Το σημαντικό ερώτημα από την πλευρά της δικαστικής αρχής εκτέλεσης, ιδίως σε υποθέσεις όπως η προκειμένη, είναι τι είδους συνέπειες υφίστανται εάν η δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος αγνοήσει μια αίτηση παροχής πληροφοριών. Θα πρέπει αυτό το γεγονός να οδηγήσει στην αυτόματη μη εκτέλεση του ΕΕΣ;

69. Η Επιτροπή υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι πράγματι αυτή θα πρέπει να είναι η συνέπεια εάν δεν ληφθεί απάντηση εντός εύλογου χρονικού διαστήματος⁴⁹.

70. Διαφωνώ με την ερμηνεία ότι η απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ συνδέει την έλλειψη απάντησης από τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος με αυτόματη συνέπεια μη εκτέλεσης.

71. Ωστόσο, εν προκειμένω, συγκεκριμενοποιείται το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού ως πρωταρχικής σημασίας ζήτημα. Εάν η αρχή εκτέλεσης δεν λάβει επαρκείς πληροφορίες ώστε να μπορεί να είναι απολύτως βέβαιη ότι η εκτέλεση του ΕΕΣ δεν θα ήταν αντίθετη προς το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, θα πρέπει να αρνηθεί την παράδοση.

72. Στην περίπτωση αυτή, το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού θα αποτελούσε πράγματι πολύ μεγάλο εμπόδιο το οποίο δεν θα μπορούσε να υπερβεί η δικαστική αρχή εκτέλεσης.

3. Τα εργαλεία που ενσωματώνονται στην απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ για την αποτροπή της ατιμωρησίας

73. Μεγάλο μέρος της νομολογίας που εξηγεί τη σημασία και τις συνέπειες του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού έχει αναπτυχθεί στον τομέα του ασύλου και της μετανάστευσης. Αν και τούτο είναι χρήσιμο για τον καθορισμό των κριτηρίων που αφορούν το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, ο κίνδυνος της ατιμωρησίας δεν ανακύπτει σε αυτόν τον τομέα δικαίου.

74. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση το Δικαστήριο καλείται να συμβιβάσει τον σκοπό της διασφάλισης του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού, στο οποίο θα πρέπει πάντοτε να δίνεται πρωταρχική σημασία, με τον σκοπό της αποτροπής της ατιμωρησίας, ήτοι έναν από τους κύριους σκοπούς του συστήματος του ΕΕΣ⁵⁰.

75. Οι μετέχοντες στην υπό κρίση υπόθεση συζήτησαν άλλες δυνατότητες προσέγγισης του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού στις γραπτές παρατηρήσεις τους και στην επ' ακροατηρίου συζήτηση. Σκοπός αυτών των συζητήσεων ήταν η εύρεση εναλλακτικής λύσης στην άρνηση εκτέλεσης του ΕΕΣ (και συνεπώς η αποτροπή της ατιμωρησίας της GN), διασφαλιζομένης παράλληλα της προστασίας του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού.

76. Καθόσον η καθιέρωση οποιασδήποτε νέας λύσης είναι αρμοδιότητα του νομοθέτη της Ένωσης και όχι του Δικαστηρίου, φρονώ ότι η απόφαση-πλαίσιο για το ΕΕΣ προβλέπει ορισμένα εργαλεία που είναι χρήσιμα για την αντιμετώπιση καταστάσεων όπως η επίμαχη. Κατά τη γνώμη

⁴⁹ Το ίδιο υποστήριξαν ο γενικός εισαγγελέας του εφετείου Μπολόνιας, καθώς και η Ιταλική και η Ολλανδική Κυβέρνηση.

⁵⁰ Βλ., ιδίως, άρθρο 25 της απόφασης-πλαισίου 2008/909/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2008, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης σε ποινικές αποφάσεις οι οποίες επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μέτρα στερητικά της ελευθερίας, για το σκοπό της εκτέλεσής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2008, L 327, σ. 27) (στο εξής: απόφαση-πλαίσιο 2008/909/ΔΕΥ). Βλ., επίσης, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Puig Gordi κ.λπ. (C-158/21, EU:C:2023:57, σκέψη 141).

μου, τα εν λόγω εργαλεία μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο ατιμωρησίας ενώ παράλληλα προστατεύουν το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού. Ορισμένες από τις σχετικές αυτές διατάξεις είναι συγκεκριμένα το άρθρο 23, παράγραφος 4, καθώς και το άρθρο 4, παράγραφος 6, και το άρθρο 5, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ.

α) Αναστολή της παράδοσης: άρθρο 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ

77. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να διευκρινιστεί όχι μόνον εάν είναι δυνατή η άρνηση της εκτέλεσης του ΕΕΣ, αλλά και εάν, εναλλακτικά, είναι δυνατή η αναστολή του.

78. Οι μετέχοντες στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου συζήτησαν τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ στην υπό κρίση υπόθεση. Η εν λόγω διάταξη έχει ως εξής: «Η παράδοση μπορεί κατ' εξαίρεση να αναστέλλεται προσωρινά για σοβαρούς ανθρωπιστικούς λόγους, εφόσον λ.χ. ευλόγως πιστεύεται ότι θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή ή την υγεία του καταζητουμένου. Η εκτέλεση του [ΕΕΣ] γίνεται μόλις παύσουν να υφίστανται οι λόγοι αυτοί. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης ενημερώνει αμέσως σχετικά τη δικαστική αρχή έκδοσης του εντάλματος και συμφωνεί νέα ημερομηνία παράδοσης. Στην περίπτωση αυτή, η παράδοση διενεργείται εντός δέκα ημερών μετά τη συμφωνηθείσα νέα ημερομηνία».

79. Ο γενικός εισαγγελέας του εφετείου Μπολόνιας φρονεί –και το ίδιο υποστήριξε η Ιταλική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση– ότι δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να υπάρξει άρνηση εκτέλεσης, αλλά απλώς αναστολή της σύμφωνα με το άρθρο 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ, έως ότου το παιδί φτάσει σε ηλικία υψηλότερου επίπεδου ωριμότητας. Το Συμβούλιο υποστήριξε ότι ο σοβαρός κίνδυνος για το παιδί θα μπορούσε, σε ορισμένες περιπτώσεις, να ερμηνευθεί ως σοβαρός ανθρωπιστικός λόγος που θα δικαιολογούσε την εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ.

80. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή διαφώνησε και πρόσθεσε ότι αυτή η διάταξη θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνον αφού ληφθεί πράγματι η απόφαση για την εκτέλεση.

81. Πέραν του γεγονότος ότι το άρθρο 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ αφορά ειδικά τον εκζητούμενο, κατά τη γνώμη μου, η εφαρμογή του σε υπόθεση όπως η υπό κρίση δεν είναι δυνατή. Το ίδιο το γράμμα της διάταξης μνημονεύει τους σοβαρούς ανθρωπιστικούς λόγους, φέροντας ως παράδειγμα τη σοβαρή επιδείνωση της υγείας του εκζητουμένου (όχι τρίτου προσώπου).

82. Στην υπόθεση E.D.L., το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαίσιου για το ΕΕΣ μπορεί να εφαρμοστεί όταν η δικαστική αρχή εκτέλεσης έχει ουσιώδεις και σημαντικούς λόγους να πιστεύει ότι «η παράδοση του καταζητουμένου, ο οποίος πάσχει από σοβαρή ασθένεια, θα τον εξέθετε σε πραγματικό κίνδυνο σημαντικής μείωσης του προσδόκιμου ζωής του ή ταχείας, σημαντικής και μη αναστρέψιμης επιδείνωσης της κατάστασης της υγείας του»⁵¹.

⁵¹ Απόφαση της 18ης Απριλίου 2023, E.D.L. (Λόγος άρνησης στηριζόμενος στην ασθένεια) (C-699/21, EU:C:2023:295, σκέψη 42).

83. Κατά τη γνώμη μου, η προσέγγιση αυτή είναι πράγματι προσαρμοσμένη προς εφαρμογή στον εκζητούμενο: μολονότι δεν υφίσταται λόγος άρνησης της εκτέλεσης του ΕΕΣ, η αναστολή της είναι απαραίτητη λόγω της κατάστασης του εκζητουμένου.

84. Στην περίπτωση της υπό κρίση υπόθεσης, το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού είναι πρωταρχικής σημασίας για άλλα πρόσωπα εκτός της ίδιας της εκζητουμένης, και συγκεκριμένα για τα παιδιά της. Το ενδεχόμενο να αποτελέσει η μεταφορά της μητέρας σοβαρό κίνδυνο για τα παιδιά (για παράδειγμα, για την υγεία ή τη συναισθηματική τους ανάπτυξη) θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να έχει ήδη ληφθεί υπόψη *πριν* αποφασιστεί η παράδοση.

85. Ακόμη και εάν κοιτάξουμε πέρα από το γράμμα της διάταξης του άρθρου 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ και υποθέσουμε ότι είναι εύλογο και δυνατό να εφαρμοστεί η εν λόγω διάταξη και στα παιδιά της εκζητουμένης, με προϋπόθεση τη συμπλήρωση από το παιδί ηλικίας μεγαλύτερης ωριμότητας, όπως διατείνεται η Ιταλική Κυβέρνηση, δεν θα πληρούνταν το κριτήριο των ανθρωπιστικών λόγων όπως αυτό ερμηνεύεται από το Δικαστήριο στην απόφαση E.D.L.

86. Τούτο, κατά τη γνώμη μου, θα αλλοίωνε τον σκοπό του άρθρου 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ.

87. Επομένως, στην προκειμένη υπόθεση, δεν ασκεί επιρροή η εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ.

β) Άρθρο 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ

88. Το άρθρο 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ αποτελεί μια άλλη επιλογή στην οποία θα μπορούσαν να προσφύγουν οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης όταν κρίνουν ότι η παραμονή τόσο της μητέρας όσο και του παιδιού στο κράτος μέλος εκτέλεσης εξυπηρετεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού.

89. Η διάταξη αυτή παρέχει στη δικαστική αρχή εκτέλεσης τη δυνατότητα να μην εκτελέσει ΕΕΣ που εκδόθηκε προς τον σκοπό της εκτέλεσης ποινής ή μέτρου ασφαλείας, στερητικών της ελευθερίας, όταν ο εκζητούμενος διαμένει στο κράτος μέλος εκτέλεσης ή είναι υπήκοος ή κάτοικός του και αυτό το κράτος δεσμεύεται να εκτελέσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας.

90. Ο βασικός σκοπός αυτής της διάταξης συνίσταται στην παροχή στη δικαστική αρχή εκτέλεσης της δυνατότητας να μεριμνήσει ιδιαίτερα ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες κοινωνικής επανένταξης του εκζητουμένου μετά την έκτιση της ποινής στην οποία αυτός έχει καταδικασθεί⁵².

91. Δεν υφίσταται, ωστόσο, κανένας λόγος για τον οποίο θα πρέπει να αποκλειστεί η χρήση της διάταξης αυτής για τον σκοπό της διασφάλισης του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού και, ταυτόχρονα, της αποτροπής της ατιμωρησίας. Η εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαisiού για το ΕΕΣ μπορεί να είναι η βέλτιστη επιλογή εάν, για οποιονδήποτε λόγο που αφορά το συγκεκριμένο παιδί, θα ήταν προς το υπέρτερο συμφέρον του να μην εγκαταλείψει

⁵² Αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 2017, Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, σκέψη 21), και της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Lopes Da Silva Jorge (C-42/11, EU:C:2012:517, σκέψη 32).

το κράτος μέλος εκτέλεσης και ταυτόχρονα θα ήταν σημαντικό να διατηρεί συχνή επαφή και στενή σχέση με τη μητέρα του (για παράδειγμα, σε περίπτωση που ο έτερος γονέας ή η ευρύτερη οικογένεια ζει στο κράτος μέλος εκτέλεσης).

92. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η Ιταλία μετέφερε στο εθνικό της δίκαιο το άρθρο 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαίσίου για το ΕΕΣ επιβάλλοντας ταυτόχρονα τον όρο ο εκζητούμενος να διαμένει τουλάχιστον πέντε έτη στην Ιταλία προκειμένου να μπορεί να επωφεληθεί από την εν λόγω διάταξη.

93. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι όροι «διαμένει» και «κάτοικος» στο άρθρο 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαίσίου για το ΕΕΣ αποτελούν αυτοτελείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης οι οποίες δεν επιδέχονται διαφορετική ερμηνεία από τα κράτη μέλη⁵³. Κατά το Δικαστήριο, οι ανωτέρω όροι «αφορούν, αντιστοίχως, τις περιπτώσεις που το πρόσωπο κατά του οποίου εκδόθηκε [ΕΕΣ] είτε έχει όντως την κατοικία του στο κράτος μέλος εκτέλεσης είτε δημιούργησε με το κράτος αυτό, μετά από σταθερή διανομή ορισμένης διάρκειας εκεί, δεσμούς παρόμοιους με αυτούς που δημιουργεί ο κάτοικος»⁵⁴.

94. Τα ανωτέρω υποχρεώνουν το αιτούν δικαστήριο να ερμηνεύει το εθνικό δίκαιο σύμφωνα με την αυτοτελή ερμηνεία των εν λόγω όρων που παρέχεται από το Δικαστήριο, η οποία δεν επιβάλλει καμία απαίτηση περί διαμονής στο κράτος για πέντε έτη.

95. Είναι γεγονός ότι το άρθρο 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαίσίου για το ΕΕΣ παρέχει στη δικαστική αρχή εκτέλεσης μια επιλογή και δεν δημιουργεί υποχρέωση εκτέλεσης της στερητικής της ελευθερίας ποινής στο κράτος μέλος εκτέλεσης. Ωστόσο, όταν το ζητούμενο είναι η προστασία του υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού, αυτή η επιλογή μπορεί κάλλιστα να μεταβληθεί σε υποχρέωση εάν η δικαστική αρχή εκτέλεσης διαπιστώσει ότι είναι προς το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού να μην εγκαταλείψει το κράτος μέλος εκτέλεσης⁵⁵.

96. Επομένως, η διάταξη αυτή, κατά τη γνώμη μου, παρέχει ένα άλλο δικονομικό εργαλείο με το οποίο η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να μετριάσει τον κίνδυνο ατιμωρησίας και να τον συμβιβάσει με το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού.

γ) Άρθρο 5, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσίου για το ΕΕΣ

97. Το άρθρο 5, παράγραφος 3, της απόφασης-πλαίσίου για το ΕΕΣ προβλέπει ότι, όταν το πρόσωπο κατά του οποίου εκδόθηκε ΕΕΣ προς τον σκοπό της δίωξης είναι υπήκοος ή κάτοικος⁵⁶ του κράτους μέλους εκτέλεσης, η παράδοση μπορεί να εξαρτηθεί από την προϋπόθεση ότι το εν λόγω πρόσωπο, μετά από ακρόασή του, θα διαμεταχθεί στο κράτος μέλος εκτέλεσης ώστε να εκτίσει εκεί τη στερητική της ελευθερίας ποινή ή το στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφαλείας που θα απαγγελθεί εναντίον του στο κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος.

⁵³ Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, Kozłowski (C-66/08, EU:C:2008:437, σκέψεις 41 και 43). Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο απαγόρευσε στα κράτη μέλη να προσδίδουν στους όρους αυτούς ευρύτερο περιεχόμενο από αυτό που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης.

⁵⁴ Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008, Kozłowski (C-66/08, EU:C:2008:437, σκέψη 46).

⁵⁵ Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι αυτή η επιλογή είναι επίσης διαθέσιμη στα κράτη μέλη βάσει της απόφασης-πλαίσίου 2008/909/ΔΕΥ.

⁵⁶ Επισημαίνεται ότι, σε αντίθεση με το άρθρο 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλαίσίου για το ΕΕΣ, αυτή η διάταξη δεν περιλαμβάνει πρόσωπα που διαμένουν στο κράτος μέλος εκτέλεσης.

98. Αυτή η διάταξη συνιστά αναμφισβήτητη την άλλη όψη του άρθρου 4, παράγραφος 6, της απόφασης-πλασιού για το ΕΕΣ: είτε το ΕΕΣ εκδίδεται για δίωξη (όπως στην περίπτωση του άρθρου 5, παράγραφος 3) είτε για την εκτέλεση ποινής (άρθρο 4, παράγραφος 6), οι κάτοικοι του κράτους εκτέλεσης μπορούν να επωφεληθούν από την έκτιση της ποινής στο κράτος μέλος διαμονής τους.

99. Το άρθρο 5, παράγραφος 3, αφορά καταστάσεις κατά τις οποίες εκδίδεται ΕΕΣ προς τον σκοπό της δίωξης, γεγονός που, ομολογουμένως, δεν ισχύει εν προκειμένω. Η GN καταδικάστηκε στο Βέλγιο και το ΕΕΣ εκδόθηκε ρητώς με σκοπό την εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής.

100. Ωστόσο, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η GN και η Επιτροπή εξήγησαν ότι, επειδή η GN καταδικάστηκε ερήμην, υπάρχει δυνατότητα επανάληψης της δίκης στο Βέλγιο, γεγονός το οποίο, κατά τη γνώμη τους, καθιστά το εν λόγω ΕΕΣ ως ΕΕΣ που εκδόθηκε προς τον σκοπό της δίωξης.

101. Στην περίπτωση αυτή, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της απόφασης-πλασιού για το ΕΕΣ θα επέτρεπε στη δικαστική αρχή εκτέλεσης να επιβάλει ως προϋπόθεση για την παράδοση προσώπων που είναι υπήκοοι ή κάτοικοι του κράτους μέλους εκτέλεσης τη μετέπειτα διαμεταγωγή τους για την έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής ή του στερητικού της ελευθερίας μέτρου ασφαλείας στο κράτος μέλος εκτέλεσης.

102. Πρώτον, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης δημιουργούν αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον η GN είναι κάτοικος Ιταλίας. Εντούτοις, η εκτίμηση αυτή εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο.

103. Δεύτερον, το πρώτο εδάφιο του άρθρου 5 της απόφασης-πλασιού για το ΕΕΣ προβλέπει ότι η αρχή εκτέλεσης μπορεί να προσφύγει στην επιλογή αυτή. Ως εκ τούτου, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της απόφασης-πλασιού για το ΕΕΣ αποτελεί μια ακόμη επιλογή στην οποία θα μπορούσαν να προσφύγουν οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης όταν κρίνουν ότι η παραμονή τόσο της μητέρας όσο και του παιδιού στο κράτος μέλος εκτέλεσης εξυπηρετεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού.

104. Ωστόσο, δεδομένου ότι το ΕΕΣ κατά της GN εκδίδεται ρητώς προς τον σκοπό της εκτέλεσης ποινής στερητικής της ελευθερίας, φρονώ ότι η διάταξη αυτή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην υπό κρίση υπόθεση.

IV. Πρόταση

105. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ιταλία) ως εξής:

- 1) Το άρθρο 1, παράγραφος 3, της απόφασης-πλασιού 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών, δεν αποκλείει, καταρχήν, τη μη εκτέλεση ΕΕΣ που εκδόθηκε σε βάρος μητέρας μικρών παιδιών, όταν η άρνηση εκτέλεσης εξυπηρετεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού.

- 2) Μια τέτοια άρνηση είναι δυνατή μόνον εφόσον η αρχή εκτέλεσης, κατόπιν του προσδιορισμού της συγκεκριμένης κατάστασης του παιδιού και κατόπιν χρήσης του μηχανισμού επικοινωνίας του άρθρου 15, παράγραφος 2, της απόφασης-πλασίου για το ΕΕΣ, δεν διαθέτει επαρκείς πληροφορίες ώστε να μπορεί να είναι απολύτως βέβαιη ότι η εκτέλεση του ΕΕΣ δεν θα ήταν αντίθετη προς το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού.
- 3) Η προσωρινή αναστολή της παράδοσης βάσει του άρθρου 23, παράγραφος 4, της απόφασης-πλασίου για το ΕΕΣ δεν είναι δυνατή για άλλο πρόσωπο πλην του εκζητούμενου προσώπου και για άλλους λόγους πλην των σοβαρών ανθρωπιστικών λόγων όπως, για παράδειγμα, όταν τίθενται προδήλως σε κίνδυνο η ζωή ή η υγεία του εν λόγω προσώπου.